

Kohtuasi C-294/24 [Zadzhova]ⁱ**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

24. aprill 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Rayonen sad Burgas (Burgase rajoonikohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

24. aprill 2024

Hageja:

„Vodosnabdyavane i kanalizatsia“ EAD

Kostja:

ED

Põhikohtuasja ese

Nõue tuvastada, et kostjal on hageja ees kohustus summas 693,56 Bulgaaria leevi (BGN), mis kujutab endast põhisummat tarnitud, ärajuhitud ja puhastatud vee eest ja millele lisandub nimetatud põhisummalt arvutatav seadusjärgne viivitusintress alates nõude kohtule esitamise kuupäevast, st 27. oktoobrist 2023 kuni kohustuse lõpliku tasumiseni, ning kohustus summas 81,30 BGN, mis kujutab endast viivist ajavahemiku 25. septembrist 2021 kuni 24. oktoobrini 2023 eest

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Menetlus põhineb tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Grazhdanski protsesualen kodeks) artiklitel 628–633 koostoimes Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikliga 267.

ⁱ Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

Eelotsuse küsimus

Kas nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selline tingimus, nagu on kehtestatud Vodospobdyavane i kanalizatsia Burgas (Burgase vee- ja kanalisatsiooniettevõtja; edaspidi „Burgase vee-ettevõtja“) tüüpitingimuste artikli 3[1] lõikes 2, kutsub esile lepingupoolte lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise ja põhjendamatu tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat, kuna tüüpitingimuste asjaomase tingimuse alusel sõltub nõude sissenõutavaks muutumine ja Burgase vee-ettevõtja poolt tarbijatele osutatud teenuste eest esitatud nõude aegumise tähtaja algus üksnes vee-ettevõtja tegevusest arve väljastamisel, isegi kui vee-ettevõtja ei täida oma kohustust väljastada arveid igal kuul?

Viidatud liidu õigusnormid ja kohtupraktika

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes, artikli 3 lõige 1

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta direktiiv 2011/83/EL tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, artikkel 1, artikli 2 punkt 1, artikkel 3 ja artikkel 4

Euroopa Liidu leping, artikkel 19

Euroopa Liidu toimimise leping, artikkel 169

Viidatud riigisisised õigusnormid ja kohtupraktika

Tarbijakaitseseadus (Zakon za zashtita na potrebitelite; edaspidi „ZZP“), artikkel 143; lisasätete (Dopalnitelni razporedbi) § 13

Tsiviilkohtumenetluse seadustik (Grazhdanski protsesualen kodeks; edaspidi „GPK“), artiklid 5–13 ja artikkel 236

Õigusaktide seadus (Zakon za normativnite aktove, edaspidi „ZNA“), artikkel 46

Võlaõigusseadus (Zakon za zadalzheniata i dogovorite, edaspidi „ZZD“):

Artikkel 69: Kui kohustuse täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud, võib võlausaldaja nõuda kohustuse viivitamatut täitmist.

Artikkel 84: Kui kohustuse täitmise tähtaeg on kindlaks määratud, satub võlgnik pärast selle tähtaja lõppemist viivitusse. [...]

Kui kohustuse täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud, satub võlgnik viivitusse pärast võlausaldajalt meeldetuletuse saamist.

Artikkel 111. Kolme aastaga aeguvad:

[...]

b) (muudetud – *Darzhaven vestnik* [ametlik teataja] nr 12/1993) kahju hüvitamise ja leppetrahvi nõuded lepingu täitmata jätmise eest;

c) üüri, viivitusintressi ja muude perioodiliste maksete nõuded.

Artikkel 114. Aegumistähtaeg hakkab kulgema nõude sissenõutavaks muutumise päevast.

Kui on kokku lepitud, et nõue muutub sissenõutavaks alles pärast meeldetuletust, hakkab aegumistähtaeg kulgema kohustuse tekkimise päevast.

Artikkel 119. Kui põhinõue langeb ära, langevad ära ka sellest tulenevad kõrvalnõuded, isegi kui need ei ole veel aegunud.

Tarbijatele Burgase linna vee- ja kanalisatsiooniettevõtja poolt vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamise tüüptingimused:

Artikkel 7 Vee-ettevõtjal on õigus

1. saada osutatud vee- ja kanalisatsiooniteenuste eest tasuda tulevad summad tarbijalt tähtaja jooksul;

Artikkel 31. (1) Vee-ettevõtja väljastab arved igal kuul, kui ei ole sõnaselgelt kokku lepitud teistsugust arveldusperioodi.

(2) Tarbija on kohustatud tasuma kasutatud vee- ja kanalisatsiooniteenuste eest tasuda tulevad summad 30 päeva jooksul alates arve väljastamise kuupäevast.

Artikkel 42. Kasutatud teenuste eest tähtajaks tasumata jätmise korral on tarbija kohustatud maksma vee-ettevõtjale [ZZD] artikli 86 lõike 1 alusel seadusjärgse viivitusintressi ulatuses viivist alates nõude täitmisele pööratavuse esimesest päevast kuni päevani, mil tasuda tulev summa on laekunud vee-ettevõtja kontole.

Sofiyski gradski sadi (Sofia linnakohus, Bulgaaria) 11. aprilli 2022. aasta otsus nr 801 tsiviilkohtuasjas nr 6686/2021;

Rayonen sad Plovdivi (Plovdivi rajoonikohus, Bulgaaria) 28. veebruari 2019. aasta otsus nr 806 tsiviilkohtuasjas nr 6360/2018;

Okrazhen sad Varna (Varna regionaalne kohus, Bulgaaria) 16. aprilli 2020. aasta otsus nr 293 apellatsioonimenetluses nr 125/2020;

Okrazhen sad Burgase (Burgase regionaalne kohus, Bulgaaria) 15. augusti 2022. aasta otsus nr 849 apellatsioonimenetluses nr 857/2022

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Rayonen sad Burgases (Burgase rajoonikohus) menetletav tsiviilkohtuasi põhineb Vodospabdyavane i kanalizatsia EAD (vee-ettevõtja, mis on asutatud ühest isikut koosneva aktsiaseltsi (Ednolichno aktsionerno družhestvo) õiguslikus vormis) hagil ED vastu, millega palutakse poolte õigussuhte kohta tuvastada, et vastavalt GPK artikli 415 lõike 1 punktile 2 koostoimes artikliga 422 koostoimes ZZD artikliga 79 ja artikli 86 lõikega 1 on kostja kohustatud tasuma hagejale järgmised summad: 693,56 BGN, mis kujutab endast põhisummat Burgase linnas asuvasse tarbimiskohta arveldusperioodil 17. märtsist 2020 kuni 12. maini 2023 ja arveldusperioodil 25. augustist 2021 kuni 25. maini 2023 tarnitud, sealt ärajuhitud ja puhastatud vee eest ning millele lisandub nimetatud põhisummalt arvutatav seadusjärgne viivitusintress alates nõude kohtule esitamise kuupäevast, st 27. oktoobrist 2023 kuni kohustuse lõpliku tasumiseni, ning 81,30 BGN, mis kujutab endast viivist ajavahemiku 25. septembrist 2021 kuni 24. oktoobrini 2023 eest.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

- 2 Hageja väidab, et vastavalt hageja tüüptingimustele on kostja vaidlusalusel kinnistul vee- ja kanalisatsiooniteenuste tarbija. Hageja väitel tarbis kostja vaidlusalusel ajavahemikul vaidlusalusesse tarbimiskohta tarnitud, sealt ärajuhitud ja puhastatud vett, mille kohta väljastati asjaomased arved, kuid ei tasunud arvetest tulenevaid kohustusi 30 päeva jooksul alates asjaomase arve väljastamise kuupäevast, nagu on nõutud tüüptingimuste artikli 3[1] lõikes 2. Kuna kostja jättis arve tasumata, tekkis kohustus tasuda viivist alates kuupäevast, mil asjaomasest arvest tulenev nõue muutus täitmisele pööratavaks. Hageja taotluse alusel tehti vaidlusaluste kohustuste kohta maksekäsk, mis toimetati võlgnikule GPK artikli 47 lõike 5 kohaselt kätte, ning kohtu esitatud märkustele tuginedes tekkis hagejal õiguslik huvi esitada GPK artikli 422 alusel käesolevas asjas käsitletav hagi.
- 3 Hageja palub oma nõuded rahuldada.
- 4 Hageja palub hüvitada kohtu- ja menetluskulud.
- 5 Kostja esitas GPK artikli 131 lõikes 1 sätestatud tähtaja jooksul hagile vastuse, milles ta väidab, et esitatud nõuded on põhjendamatud. Ta vaidleb vastu hageja väitele, et ta on kinnistu omanik ja vee- ja kanalisatsiooniteenuste tarbija. Ta ei nõustu hageja andmetega kinnistul tarbitud vee koguse kohta ning nõuete suurusega. Ta esitab vastuväite, et nõuete kolmeaastane aegumistähtaeg on lõppenud. Ta leiab, et hagejal puudub õigus viivitusintressile.

- 6 Kostja palub jätta hagi nõuded rahuldamata.

Eelotsusetaotluse lühikokkuvõte

- 7 Käesolevas asjas käsitletava menetluse algatamise alus on vee-ettevõtja hagi füüsilise isiku vastu, kes on Euroopa Liidu liikmesriigi, nimelt Bulgaaria Vabariigi kodanik. Vaidlust ei ole selle üle, et füüsilisest isikust kostja on vee-ettevõtjaga sõlmitud lepingu poolena „tarbija“ kooskõlas selle mõiste määratlusega nii liidu kui ka Bulgaaria õiguses. Esitatud väite kohaselt on kostja Bulgaaria Vabariigis asuva kinnistu omanik, millest tulenevalt on ta vastavalt vee-ettevõtja tüüptingimustele kohustatud tasuma tarbitud vee eest, kuid teatud ajavahemikul ta seda ei teinud. Seda arvestades esitatakse nõue tasuda tarnitud vee eest tasumisele kuuluv summa ning viivis seadusjärgse viivitusintressi ulatuses.
- 8 Esmalt esitatakse mõned selgitused Bulgaaria Vabariigi riigisisese õiguses kasutatavate terminite kohta. ZZZ teeb selget vahet nõude sissenõutavuse ja kohustuse täitmisele pööratavuse või võlgniku viivituse vahel. Nõude (või kohustuse) sissenõutavus tähendab abstraktset võimalust, et võlausaldaja nõuab nõude sisse. Kui kohustuse täitmise tähtaeg on kindlaks määratud, st kui pooled on kokku leppinud tähtaja, mille lõppemise järel tuleb kohustus täita, siis muutub nõue sissenõutavaks pärast selle tähtaja lõppemist ja aegumistähtaeg hakkab kulgema sellest hetkest; kui kohustuse täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud, st kui pooled ei ole kokku leppinud tähtaega, mille lõppemise järel tuleb kohustus täita, siis muutub nõue sissenõutavaks ja aegumistähtaeg hakkab kulgema kohustuse tekkimise ajast, nagu tuleneb ZZZ artikli 114 lõikest 2. Täitmisele pööratavaks muutub nõue ajal, mil võlgnik satub viivitusse ja võlausaldaja saab taotleda oma nõude täitmisele pööramist. Kui kohustuse täitmise tähtaeg on kindlaks määratud, siis muutub nõue täitmisele pööratavaks pärast selle tähtaja lõppemist ja võlgnik satub viivitusse (kohustuste puhul, mille täitmise tähtaeg on kindlaks määratud, langevad sissenõutavuse aeg ja täitmisele pööratavuse või viivituse aeg kokku – need tekivad pärast poolte vahel kokkulepitud tähtaja lõppemist). Kui kohustuse täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud, saab täitmisele pööratavus või viivitus tekkida alles pärast seda, kui võlausaldaja on saatnud võlgnikule ZZZ artikli 84 lõike 2 kohaselt sõnaselge meeldetuletuse (see tähendab seda, et kohustuste puhul, mille täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud, tekib sissenõutavus kohustuse tekkimisel ja viivitus tekib siis, kui võlgnik on kätte saanud meeldetuletuse). Täitmisele pööratavuse ja viivituse tähtsus on seotud sellega, et pärast nende tekkimist peab võlgnik maksma viivitusintressi alates viivitusse sattumise päevale järgnevast päevast kuni kohustuse lõpliku tasumiseni.
- 9 Seoses kohtu eelseisva menetlusega tekivad teatud raskused, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul ohustavad tõhusate õiguskaitselahendite tagamist liidu õigusega reguleeritavas valdkonnas, nimelt tarbijakaitse valdkonnas. Burgase linna vee-ettevõtja poolt tarbijatele vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamise tüüptingimuste artikli 31 lõikes 1 on sätestatud, et vee-ettevõtja väljastab arveid

igal kuul, kui ei ole sõnaselgelt kokku lepitud teistsugust arveldusperioodi. Tüüptingimuste artikli 31 lõikes 2 on aga sätestatud, et tarbija on kohustatud tasuma kasutatud vee- ja kanalisatsiooniteenuste eest tasumisele kuuluvad summad 30 päeva jooksul alates arve väljastamise kuupäevast. Vee-ettevõtjate nõuete sissenõutavus ja täitmisele pööratavus on Bulgaaria Vabariigi kõikide linnade – Sofia, Plovdivi, Varna, Burgase jt – vee-ettevõtjate tüüptingimustes ühtselt reguleeritud. Sellest tulenevalt tegutsevad riigi kohtud juhul, kui tarbija esitab vastuväite, et vee-ettevõtja nõuded osutatud teenuste eest on aegunud, ühtemoodi, lähtudes seejuures järgmisest. Arvesse võetakse ZZD artiklit 114, mille kohaselt hakkab aegumistähtaeg kulgema nõude sissenõutavaks muutumise päevast, ning asjaolu, et kui pooled on kokku leppinud maksetähtaja, tekib sissenõutavus pärast selle tähtaja lõppemist; käesoleval juhul on tähtaeg kokku lepitud, sest vastavalt vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikele 2 tuleb kasutatud teenuste eest tasuda 30 päeva jooksul alates arve väljastamise kuupäevast. Arvestades tõsiasja, et vee-ettevõtja väljastas arve ja arve väljastamise päevast arvestatav 30päevane tähtaeg on lõppenud, hindavad kohtud seega, kas ettevõtja nõue on täielikult või osaliselt aegunud. Põhimõtteliselt ei ole pooltel keelatud – sealhulgas tüüptingimustes – kokku leppida nende vahel sõlmitud lepingust tulenevate kohustuste tasumise tähtaega. Kui selline tähtaeg on kokku lepitud, siis muutub nõue sissenõutavaks või algab aegumistähtaeg pärast kokkulepitud tähtaja lõppemist. Probleem, mis seab tarbijad sellisel juhul ebavõrdsesse olukorda, seisneb selles, et vee-ettevõtja tüüptingimustes on sätestatud, et see tähtaeg algab arve väljastamisest. Seega muutub ettevõtja nõue sissenõutavaks ja nõude aegumistähtaeg algab pärast selle arve väljastamist, millest alates hakkab kulgema 30päevane tähtaeg, ja alles pärast selle tähtaja lõppemist hakkab kulgema aegumistähtaeg. See muudab aegumistähtaja alguse tegelikult sõltuvaks ettevõtja tegevusest, mis on tarbija jaoks koormav, kuna on võimalik ja üsnagi sagedane, et ettevõtja ei väljasta arveid igal kuul, mil asjaomane kohustus tekib, nagu on sätestatud Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõike 1 punktis a, vaid väljastab arve palju hiljem ja lükkab sellega oma nõuete aegumistähtaja tegelikult edasi. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et see tekitab kahtlusi Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikes 2 sisalduva tingimuse võimaliku ebaõigluse suhtes, kuna see võimaldab ettevõtjal tarbija kahjuks ühepoolselt kindlaks määrata oma nõuete sissenõutavust ja seega ka nende nõuete aegumistähtaegade algust. Sellest tuleneb omakorda vajadus, et Euroopa Kohus annaks tõlgendamise teel vastuse küsimusele, kas Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõige 2 võib olla ebaõiglane ja vastuolus nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikliga 3 ja selle direktiivi artikli 3 kohta käiva lisa punkti 1 alapunktiga b, kuna vee-ettevõtja rikub järjepidevalt Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikest 1 tulenevat kohustust väljastada arveid igal kuul, millest tulenevalt rikub ta tarbijate sellele kohustusele vastavat õigust saada tarbimise kohta igal kuul eraldi arve. Nagu tuleneb Burgase vee-ettevõtja enda nõudest ja kohtuasjas esitatud arvetest, puudutavad ajavahemikul 25. augustist 2021 kuni 25. maini 2023 väljastatud arved käesoleval juhul kohustusi, mis tekkisid 2020. aasta alguses, st arved

väljastati selgelt pärast kohustuste tekkimist (vee tarbimisest tulenevalt tekib kohustus igal kuul).

- 10 Teine probleem, mis tuleneb Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikest 2, on seotud asjaoluga, et oma põhinõuete aegumistähtaja edasilükkamisega lükkab ettevõtja edasi ka sellest tulenevate viivitusintressi nõuete aegumistähtaja, kuna ZZD artikli 119 kohaselt toob põhinõude äralangemine kaasa sellest tulenevate kõrvalnõuete äralangemise, isegi kui need ei ole veel aegunud. Seega põhjustaks põhinõude varasem äralangemine ka viivitusintressi nõuete äralangemise. Bulgaaria kohtud mõistavad aga praegu põhinõudelt välja ka viivitusintressi, mida tuleks pidada aegunuks, kui Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõige 2 osutuks ebaõiglaseks tingimuseks.
- 11 Kolmas probleem, mis tuleneb Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikest 2, on seotud järgmisega. Praegu kohaldavad vee-ettevõtja ja kohtud seda tingimust selle võimalikust ebaõiglusest hoolimata, lähtudes sellest, et tarbija kahjuks tekkinud vee- ja kanalisatsiooniteenuste eest tasumise kohustuse täitmiseks on kindlaks määratud tähtaeg, st pärast kokkulepitud tähtaja lõppemist satub tarbija automaatselt viivitusse, võlausaldaja nõuab põhisummalt viivitusintressi alates viivitusse sattumisest kuni kohustuse lõpliku tasumiseni ja kohus mõistab viivitusintressi välja. Viivitusintress suurendab oluliselt tarbija rahalist koormust, sest kui võtta arvesse Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikes 2 sisalduva tingimuse (mis määrab kindlaks täitmise tähtaja alates ettevõtja arve väljastamise kuupäevast) ebaõiglust ja lugeda see alates lepingu sõlmimise kuupäevast tühiseks, siis ei ole põhikohustuse täitmise tähtaeg ZZD artikli 84 lõike 2 kohaselt kindlaks määratud ja võlgnikule tuleb saata meeldetuletus. Kuna tarbijale aga meeldetuletust kordagi ei saadatud, on vee-ettevõtja viivitusintressi nõue alusetu, sest tarbijale ei saadatud meeldetuletust ja seega ei sattunud tarbija viivitusse. Praegu ei ole kohtuasjades esitatud tõendeid vee-ettevõtja poolt tarbijatele saadetud meeldetuletuste kohta, kuid sellegipoolest mõistavad kohtud, lähtudes sellest, et vastavalt Burgase vee-ettevõtja tüüptingimuste artikli 31 lõikele 2 tuleb kohustus täita teatud tähtaja jooksul, ja eeldades, et pärast tähtaja lõppemist on tarbija sattunud viivitusse, nõutud viivitusintressi välja.
- 12 Eespool esitatud põhjustel leiab Rayonen sad Burgas (Burgase rajoonikohus), et kohtuasja õige lahendamine ja edasiste menetlustoimingute nõuetekohane tegemine eeldab asjakohaste liidu õiguse sätete tõlgendamist.